

W. W. TIMMERS

Restauratie Rotterdams 'Koopmanskwartier' in '90/'92

In het voorgaande nummer van Heemschut heeft u al kunnen lezen dat de Kroon, overeenkomstig het advies van de Raad van State, in januari 1987 de sloopvergunning in verband met de aanleg van de Willemsspoortunnel voor 3 achttiende-eeuwse Rotterdamse koopmanshuizen aan de Wijnhaven (met achterfront aan de Wijnstraat) heeft vernietigd. Deze was – zij het node – in oktober 1985 afgegeven door de Minister van WVC op grond van de technische gegevens van de Gemeente Rotterdam en de Nederlandse Spoorwegen.

Het Kroonberoep was, met steun van Heemschut, in januari 1986 ingesteld door de Stichting Ir J. Trompfonds en Stadsherstel Historisch Rotterdam N.V., direct nadat deze organisaties er achter waren gekomen dat de sloopvergunning 2½ maand eerder was verleend. Omdat zij dit feit redelijkerwijs ook niet eerder konden kennen, is hun beroep ondanks de overschrijding van de beroepstermijn toch ontvankelijk verklaard. In het najaar van 1986 stond de zaak er als volgt voor. De gemeente was bereid haar beslissing van 1984 tot afbraak te herzien, mits de financiering zou geschieden door anderen dan Rotterdam. Het Ministerie van WVC was bereid te onderhandelen met de gemeente en de NS over een substantiële bijdrage in de kosten van de zgn. ondervangingsconstructie – inhoudende dat de fundering van de 3 huizen zou worden overgenomen door reusachtige betonnen balken boven de tunnelschacht – mits dit in totaal niet meer dan f 5 miljoen zou kosten. Volgens het Trompfonds en Stadsherstel zouden de totale kosten (incl. meerwerk voor de tunnelbouw) binnen dat bedrag blijven. De Dienst Gemeentewerken kwam, gesteund door Rijkswaterstaat, op f 7,7 mln en de aannemerscombinatie Willemsspoortunnel of f 8,5 mln. Over de kostenraming kon geen overeenstemming worden bereikt.

Wel hadden de gemeente en de N.S. volmondig erkend dat de spoortunnel technisch gezien kon worden aangelegd onder de monumenten door – dus zonder demontage – op basis van het rapport van de Delftse hoogleraar in de funderingstechniek Prof. Ir A. F. van Weele. Dit rapport was uitgebracht in opdracht van het Trompfonds, met financiële steun van o.m. het Hoegenfonds van Heemschut.

Uniek ensemble

Op 31 oktober 1986 vond de mondelinge behandeling plaats van het Kroonberoep bij de Raad van State. De Gemeente en de N.S. voerden in hun pleidooi vooral aan dat het behoud buitensporig veel geld zou kosten, dat er technische onzekerheden en risico's waren verbonden aan de oplossing van Prof. Van Weele en dat het laten staan van de koopmanshuizen voor tenminste 5 maanden vertraging van de spoortunnelbouw zou zorgen. Door de appellanten is, vergezeld van een rij van feiten en argumenten, gewezen op de uitzonderlijke waarde van de drie rijksmonumenten, niet alleen op zichzelf beschouwd, maar ook en met name voor de stad Rotterdam. De 18e eeuwse koopmanshuizen zijn immers gelegen in een omgeving die – anders dan de rest van de stadskern van Rotterdam – nog in aanzienlijke mate de

sfeer heeft behouden van de handelsstad van vóór 1940 door het ensemble van water, bebouwing, kades, een oude brug en de directe nabijheid van de Maas. Aan de overzijde van de Oude Haven zijn namelijk nog twaalf – qua type verschillend van die aan de Wijnhaven – 18de eeuwse koopmanshuizen bij het bombardement gespaard.

Heemschut had in zijn advies aan de gemeenteraad van Rotterdam van april 1986 al de zogeheten 'ensemble-werking' aangevoerd ten gunste van het behoud van de Wijnhavenpanden. Verder is door de gemachtigde van de monumenten-organisaties concreet aangegeven dat de gemeente, naast het aanbod van WVC, jaarlijks over andere inkomsten beschikt die voor het bekostigen van het behoud kunnen worden aangewend, waaronder een uitkering van f 4 mln per jaar via het gemeentefonds ten behoeve van de historische stadskern. Deze bijdrage geldt namelijk 'als bijdrage in kostenverhogende omstandigheden, die zich met name op het terrein van de openbare werken voordoen'. Tenslotte is door hen betoogd dat de minister van WVC bij het nemen van zijn beslissing is afgegaan op informatie van belanghebbenden bij de sloop, te weten de gemeente Rotterdam en de Nederlandse Spoorwegen.

Zoals eerder vermeld, heeft de Kroon – overeenkomstig het advies van de Raad van State – in dit geval het belang van het behoud van de drie monumenten duidelijk zwaarder laten wegen dan de daarmee gemoeide extra kosten. Vertraging voor de tunnelbouw viel, zo is bij de behandeling gebleken, niet te verwachten aangezien de 'brugconstructie' van Prof. Van Weele tijdig vóór het begin van de tunnelaanleg ter plaatse kan worden aangebracht.

Herbouw acht huizen

In maart en april 1987 heeft, op verzoek van de Projectgroep Willemsspoortunnel (waarin de N.S., de gemeente en Rijkswaterstaat zijn vertegenwoordigd) overleg plaatsgevonden met het Trompfonds, Stadsherstel en het Wijkorgaan Stadsdriehoek over een alternatief. Dit houdt in dat acht huizen naast het Witte Huis aan de Wijnhaven – waaronder de drie monumenten – zullen worden gedemonteerd en vanaf eind 1990 weer herbouwd. Alle panden zullen aan de buitenkant in authentieke staat gerestaureerd terugkomen, en de drie koopmanshuizen tevens van binnen gerestaureerd. Een restauratie-architect (aangezocht conform het advies van monumentenzorg) heeft inmiddels een voorlopig ontwerp met tekeningen gemaakt. Het Rijk heeft zich garant gesteld voor de totale kosten van demontage, opslag en herbouw incl. restauratie.

Van de kant van de drie belanghebbende organisaties, met actieve steun van Heemschut, is een aantal voorwaarden en wensen naar voren gebracht. Deze betreffen de zekerheid te verkrijgen dat de acht huizen aan de Wijnhaven/Wijnstraat ook inderdaad na 1990 – wanneer de spoortunnel op die plaats zal zijn voltooid – in hun oude luister zullen terugkeren, met gebruikmaking van de authentieke

Het toekomstige Koopmanskwartier aan de Rotterdamse Wijnhaven (foto Wegener huis-aan-huis bladen)

Vervolg op blz. 20

op 1 juni 1988 kan worden geopend. De gemeente Landgraaf, waartoe Schaesberg en het kasteel behoort, ziet de toekomst nog niet somber in. Burgemeester J. L. J. M. Coenders meent dat de gemeente, die het plan al goedkeurde, in zee zou kunnen gaan met één van de partijen: belegger of aannemer. Vendorado zal het bungalowpark gaan exploiteren.

In Heemschut van oktober 1986, nr. 10, schreef drs. I. E. F. Huisinga een artikel over de moeizame restauratie van kasteel Strijthagen. De provinciale commissie Limburg van de Bond Heemschut heeft bij de gemeente gepleit de bouw van het bungalowpark zo veel mogelijk symmetrisch te houden, zeker waar het de grote gebouwen betreft. Daarover berichten wij in Heemschut van december 1986, nr. 2, blz. 236.

Elf woningen in oud politiebureau

Meerssen – De gemeente heeft plannen om in het voormalige politiebureau aan de Beekstraat elf wooneenheden onder te brengen. Voorheen heeft in dit pand het

kantongerecht gezeteld en vervolgens het raadhuis. Het pand is geen monument, maar de voorgevel wordt als belangrijk voor het dorpsbeeld ervaren, zodat hij waarschijnlijk wel behouden zal blijven.

In Roerstreek valt veel op te knappen

Sint-Odiliënberg – De Werkgroep Bouwkundige Monumenten van de Heemkundevereniging Roerstreek heeft in de afgelopen tijd een aantal monumenten gerestaureerd. Zo werd in Linne een kapel opgeknapt en in St.-Odiliënberg meegewerkt aan het herstel van de belt-koren-molen. Volgens de werkgroep dreigt de Roerstreek echter een groot aantal historische gebouwen te verliezen. Er staan thans 21 beschermde monumenten in dit gebied, waarvan acht boerderijen. Een inventarisatie door deze Heemkundevereniging leverde negenhonderd dossiers op, met de vermelding wat er zoal moet worden gedaan om de betreffende gebouwen op te knappen. Een aantal daarvan vormen voorbeelden van typische Roerstreek-bouw.

Vervolg van pag. 3

bouwlocaties voor een nieuw kindercentrum. Het Burgerweeshuis zou dan een nieuwe bestemming kunnen krijgen. De directie van het centrum is blij met deze gerneentelijke inspanning en wacht af. Zoals bekend heeft Heemschut bij het bestuur van het Burgerweeshuis bepleit er alles aan te doen, dat het weeshuis zo ongeschonden mogelijk behouden kan blijven.

Haags stadhuis

De Haagse gemeenteraad heeft met ruime meerderheid besloten de bouw van een nieuw Haags stadhuis toe te vertrouwen aan de Amerikaanse architect *Richard Meier*. Daarmee heeft zij het advies van een speciale jury, die de Nederlander *Rem Koolhaas* verkoos, naast zich neer gelegd. De keus van de raad sluit echter geheel aan bij het advies van Heemschut, dat van mening is, dat het ontwerp van Meier beter aansluit bij de historische omgeving van het nieuw te bouwen stadhuis. JK

Meer monumenten in en om Meijel

Meijel – De gemeente wil het aantal erkende monumenten fors uitbreiden. Nu zijn alleen de kerk, het pand Kalisstraat 1 en de St.-Willibrordusput met de grenssteen monumenten. Daar horen volgens B en W ook de volgende objecten bij: de 18e-eeuwse *schuur* van de voormalige hoeve Armenhof met haar houten skeletconstructie, het *sluisje* in het Neerskanaal dat werd gebouwd in 1886, toen er nog veel scheepvaart was tussen Meijel en Neer, het pand *Veltmans* aan de Dorpstraat uit 1754, één van Meijels oudste huizen waarin de VVV haar intrek zal gaan nemen, het pand *Smolenaars* aan de Molenstraat, een typisch Peelboerderijtje uit de vorige eeuw en de *zes kaze-matten* die in de jaren dertig werden gebouwd als onderdeel van fort Vossenbergh, dat tijdens de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol speelde. De heemkundevereniging Medelo wil de oude schuur restaureren, inrichten met vooroorlogse landbouwmaterialen en openstellen voor toeristen. Deze vereniging is in 1985 begonnen met inventarisatie van panden en dorpsgezichten en heeft er veel toe bijgedragen dat het gemeentebestuur een actief beleid is gaan voeren.

Barbarakerk in restauratie

Tungelroy – De *Barbarakerk* krijgt een grote restauratiebeurt die vijf jaar gaat duren. De werkzaamheden zijn inmiddels gestart. De dorpsgemeenschap moet zo'n 25 tot 30 duizend gulden bijeenbrengen, waarvan er al 20 duizend door allerlei acties binnen zijn gekomen. Metselwerk, de torenhaan, glas-inloodramen en het dak worden hersteld voor f 150.000, waarvoor 80% subsidie wordt verkregen.

Jeroen Bosch(?) in restauratie

Roermond – Een zwaar beschadigd stuk muurschildering in het voormalige kartuizerklooster aan

de Swalmerstraat, waarschijnlijk van de hand van Jeroen Bosch, wordt momenteel gerestaureerd. De muurschildering heeft behoord tot een groter tafereel, wellicht het Laatste Oordeel verbeeldend. Op de restanten ervan proberen divers enkele slachtoffers mee te slepen. Experts beschouwen het werk als waardevol omdat dit het enige voorbeeld is van dit specifieke genre in Nederland. De Amsterdamse restaurateur, de heer *Carpay*, probeert het werk in de oorspronkelijke staat terug te brengen.

De schildering werd in 1924 ontdekt in een bijgebouw van het klooster. In het kloostercomplex zat toen het Groot Seminarie van het bisdom Roermond, maar sinds 1968, toen deze vorm van theologisch hoger onderwijs werd opgeheven, werd het oude klooster opgesplitst: een deel kwam aan de kerkelijke Carolusgemeenschap, andere gedeelten dienen als archieven en kantoorruimten van overheidsinstellingen.

De muurschildering was oorspronkelijk aangebracht in een ruimte die het ministerie van Landbouw gebruikt als tekenkamer. Het kunstwerk werd daar door een afzonderlijke wand beschermd. Nu is de schildering van de muur losgemaakt en naar de Mariakapel getransporteerd, waar de restauratie wordt verricht.

Onderdeel van dit voormalige kloostercomplex is ook de Caroluskapel, uniek door haar rococo-plafond, waarover Heemschut schreef in het Limburgnummer, oktober 1986, nr. 10.

Watermolen Vlodrop wordt opgeknapt

Vlodrop – De gemeente wil de *Gitstappermolen* kopen en opknappen nu de provincie een extra subsidie heeft toegekend van honderd duizend gulden. De transactie voor deze watermolen vergt een gemeentelijk krediet van bijna f 790.000 en zal de gemeente veertig jaar lang ruim f 18.000 per jaar kosten, waarvan wellicht ongeveer f 12.000 per jaar aan huur wordt terugontvangen.

Restauratie Rotterdams 'Koopmanskwartier'

Vervolg van blz. 6

materialen. Gezien de ervaringen in Rotterdam uit het verleden, zoals de nooit meer teruggevonden stenen van de Delftse Poort, kan men zich voorstellen dat nu met nadruk op een aantal zekerheden wordt aangedrongen. De voornaamste hiervan zijn ten eerste dat het benodigde geld voor het uitvoeren van het *totale* project – dus tot en met de remontage inclusief restauratie, maar ook een afdoende verzekering ingeval van faillissement van de aannemer, bodembeslag e.d. – onvoor-

waardelijk door het Rijk ter beschikking wordt gesteld. Verder dat de bouwvergunning zal zijn verleend vóóordat de demontage begint en ten derde dat het College van B & W van Rotterdam tijdig positief zal hebben beslist over een zodanige ontwerp-uitwerking van het bestemmingsplan voor de Wijnhaven en omgeving, dat de toekomstige bebouwing en stedenbouwkundige vormgeving op verantwoorde wijze zullen zijn afgestemd op de rij historische huizen (eindigend met het Witte Huis) aan de Wijnhaven. Bij het afsluiten van dit artikel zag het er naar uit dat in goed overleg met de betrokken overheden (Rijkswaterstaat, de gemeente Rotterdam, de

Provincie Zuid-Holland en de Rijksdienst voor Monumentenzorg) en de Nederlandse Spoorwegen tot sluitende afspraken zal kunnen worden gekomen. Dit zou betekenen dat over ongeveer vijf jaar in Rotterdam een schitterend stadsdeel zal ontstaan, waarin rond de Oude Haven 18de eeuwse luisterrijke koopmanshuizen harmonieus samengaan met aantrekkelijke nieuwbouw. Aan dit stadsdeel zou een passende naam kunnen worden gegeven, bijvoorbeeld 'Het Koopmanskwartier'.

Mr W. W. Timmers is bestuurslid van de Stichting Ir J. Trompfonds